

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Jiawen Hu

NAERUNÄO KASUTUS TEISMELISTE TŠÄTISUHTLUSES:
KINNINE VS. LAHTINE NAERATUS

Bakalaureusetöö

Juhendajad PhD Mari Aigro ja MA Mari-Liis Korkus

TARTU 2024

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrekselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud, lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Jiawen Hu

Lühikokkuvõte

Keel areneb pidevalt ja teismelised kui noored keeleuendajad panustavad sellesse märkimisväärselt. Teismeliste keelekasutus võib peegeldada keele ja kultuuri üldiseid tulevikusuundi, mistõttu on teismelistel oluline roll keele üldises arengus. Eesti teismeliste kõne- ja netikeelt on seni vähe uuritud. Samuti napib uuringuid sellest, kuidas eesti teismelised kasutavad ühte olulist netikeele elementi ehk naerunägusid. Käesolev töö uurib teismeliste netikeelt, analüüsides naerunägede kasutusmustreid nii kvantitatiivsete kui kvalitatiivsete meetoditega. Fookuses on nii üldised *emoji*-põhised kasutustendentsid kui ka naerunägede polaarsus (positiivne vs. negatiivne, nt sarkastiline kasutus) ning seda mõjutavad tegurid. Andmete põhjal võib järeldada, et polaarsust mõjutab naerunäo suu kuju: lahtise suuga naerunägusid kasutatakse vähem negatiivse sõnumi edastamiseks kui kinnise suuga naerunägusid. Uuringust selgub, et suurem osa negatiivsest kasutusest avaldub naeru-*emoji* 😊 (U+1F642) ja emotikonide (:), :)), :)))) kasutuses.

Võtmesõnad: naerunägu, noortekeel, netikeel, tähtvestlus, *emoji*

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetiline taust.....	8
1.1. Noortekeel.....	8
1.2. Netikeel.....	9
1.3. Emotikonide ja <i>emoji</i> 'de kujunemine	11
1.3.1. Varasemad uuringud <i>emoji</i> 'de ja emotikonide kasutusest.....	13
2. Korpusuuring	17
2.2. Andmed ja meetod	17
3. Tulemused.....	19
3.1. Ülevaade naerunägude kasutusest.....	19
3.1.1. Naerunägude paigutus.....	19
3.1.2. Osalejate sugu	21
3.1.3. Osalejate vanus	22
3.1.4 Naerunägude polaarsus	23
3.2. Polaarsust mõjutavad tegurid.....	24
3.2.1. Polaarsus ja suu kuju.....	24
3.2.2. Polaarsus ja paigutus.....	24
3.2.3. Polaarsus ja osaleja sugu.....	25
3.2.4. Polaarsus ja osaleja vanus	25
3.3. Naerunägude individuaalne ülevaade	25
3.3.1. Lahtise suuga naerunäod.....	25
3.3.2. Kinnise suuga naerunäod	28
4. Kokkuvõte.....	30
Kirjandus.....	33
Summary. The use of smiling and laughing emojis and emoticons in Estonian teenagers' chat conversations.....	37

Sissejuhatus

Emoji'd on veebipõhise keelekasutuse olulised komponendid, mis on olnud populaarsed alates nende leiutamisest ja on sellest ajast saadik püsinud tihedas kasutuses. Adobe *emoji*'de kasutamise trendi aruande (Adobe Emoji Trend Raport 2019) kohaselt kasutas 82% inimestest *emoji*'sid isiklikes vestlustes ja 61% inimestest tööalases suhtluses. Ühest küljest on *emoji*'d lõbusad ja mitmekülgsed, need võivad edastada emotsioone, mida sõnadega väljendada ei saa, ning muuta vestlused elavamaks. Teisest küljest on need ka mingil määral arbitraarsed ehk vestluspartnerid võivad vabalt omistada *emoji*'dele spetsiifilisi tähendusi ja luua nõnda vestluse sees koodsõnu. (McCulloch 2019: 149–152; Zhang 2019: 2456)

Eriti hulganisti võib netivestluses leida erinevaid naeratavaid *emoji*'sid, mille mitmekesine kasutamine peegeldab netikeele multimodaalsust ja rikkalikku iseloomu. Kõige tavapärasem naeratav *emoji* on 😊 (U+1F642), millega on traditsiooniliselt väljendatud sõbralikkust ja heatahtlikkust (vt Emojipedia 2024). Küll aga näeme teismeliste suhtluses, et sellel märgil on ka teisikasutusviise. Järgmine vestlus¹ illustreerib, et naerunägu ei ole enam sõbralikkuse sümbol, vaid vähem positiivne emotsioon.

- (1) A1: Üks asi lihtsalt kripeldab ja mulle ei meeldi realityt faceda 😊
B1: Kui küsida võib mis see kripeldab sind?
A2: Em kui ma sellest räägin siis see on exactly vastupidine sellest mida muuta soovin, hard to explain 😊
B2: Mm ma millegi pärast ei saa aru sorri
A3: Okei well ma täna kuulsin kuidas klassis arvatakse et ma olen imelik ja egoistlik ja parem oleks, kui ma üldse nende klassist ära läheks (kuigi suhtlen vaevu mingi 4-5 tüdrukuga)
B3: Umm see on suht imelik
A4: Well pigem ei kommenteeri 😊
B4: Et ss nagu kõik arvavad või ainult tüdrukud?
A5: Konkreetselt kuulsin ma et see oli ühe poisi jutt. Niiet ma tegelikult juba algselt tahtsin B klassi minna kuna mu vanad klassivend ja paraleelklassivennad on seal, nagu mitte et nad mind mõjutaks aga nagu kui

¹ Vestlus pärineb Eesti teismeliste keele korpusest (Vihman jt 2022).

ma juba alguses sedasi tahtsin ja nüüd olen kellelgi veel jalus siis nagu why the heck not 😊

A6: Sa oled b või c?

B5: B

B6: Aga nagu lambist ikkagi hakkasid?

A7: Pole õrna aimugi 😊

Ülaltoodud näites väljendab osaleja A rahutust ja kurbust ning ilmestab nende emotsioonidega seotud sõnumeid naeru-*emoji*'dega, kasutades neid eranditult negatiivses tähenduses (*ei meeldi reality faced*a ja *Pole õrna aimugi*), sh asetades neid intensiivistajaga (vt Tagliamonte 2016) fraaside (*why the heck not*) järele. See näide demonstreerib, kuidas naerunäo kasutus võib kalduda algsest disainieesmärgist kõrvale, sest sarnaselt sõnadele laienevad ja muutuvad *emoji*'de tähendused pidevalt kasutusprotsessis. Negatiivse varjundiga kasutus võib praeguses ühiskonnas noorte vahel emotsionaalset resonantsi tekitada, pannes samasse sotsiaalsesse gruppi kuuluvaid inimesi end rühmana tundma. (Zhang 2019: 2457–2458)

Emoji'd on tänapäeva suhtlusvõrgustikes laialt levinud. Uute ja ootamatute *emoji*'de kasutamine ja omavahel kombineerimine on muutunud oluliseks tööriistaks noorte igapäevases veebisuhtluses. See, et *emoji*'de funktsionaalsus on kirjum, kui võiks nende visuaalsest kuvandist eeldada, loob palju huvitavaid küsimusi selle kohta, kuidas keel varieerub noorte seas, milliseid uuendusi noored loovad, kuidas nad uudse pildimaterjali abil semantilisi ja pragmaatilisi nüansse edasi annavad ning kuidas see mõjutab keelt laiemas perspektiivis. Kuigi tegu on väga rikkaliku uurimissuunaga, on netikeelt vähe uuritud, sest andmed on alles tekkimas. Eesti keele tähtikorpus avalikustati alles 2023. aastal ning selle hetkel veel kitsas andmekogu on pidevalt laienemas. Eesti teismeliste naerunägede polaarsuse ja pragmaatilise funktsiooni uurimine on aga potentsiaalirikas keeleteaduse suund, sest netikeele nüansid võivad kajastada eesti keele arengusuundi.

Keskendun oma uurimistöös kõige tüüpilisemale *emoji*'le ehk naerunäole, võttes vaatluse alla ikoonilised kinnise ja lahtise suuga naeratavad ikoonid. Mind huvitab, millised kasutusmustrid iseloomustavad kinnise ja lahtise suuga naerunägedes ning kuidas väljendub lauses naerunägede polaarsus. Eesmärgist lähtuvalt esitan kaks uurimisküsimust:

1. Kas ja kuidas erinevad kinnise suuga naerunäod kasutamise poolest lahtise suuga naerunägedest eesti teismeliste tähtivestlustes?

2. Kas ja kuidas on naerunägude paiknemine lauses, suu kuju ja osalejate taust (vanus ja sugu) seotud naerunägude polaarsusega?

Töö püstitab hüpoteesi, et teismeliste netivestlustes on lahtise suuga naerunägude edastatud tunded positiivsemad, kui kinnise suuga naerunäod. Töö uurib empiiriliselt noorte netikeelekasutust naerunägude rakendamise vaatenurgast, pakkudes uusi perspektiive eesti keele arengule, õpetamisele ja automaatsete keeletuvastussüsteemide arendamisele. Samuti ehitab uuringu disain noortekeelele keskenduvate uuringute baasi ja tugevdab seeläbi seda konkreetset uurimissuunda.

Töö jaguneb neljaks peatükiks. Teoreetilise tausta peatükis annan ülevaate noorte keelest, netikeelest ja naerunägudest netisuhtluses. Sellele järgneb meetodi ja materjali peatükk, kus kirjeldan korpusuuringut ja selle andmestikku. Tulemuste osas esitan ja analüüsin kogutud andmeid. Lõpuks tõlgendan töö tulemusi kokkuvõtte peatükis.

1. Teoreetiline taust

1.1. Noortekeel

Vanus on üks olulisemaid tegureid, selgitamaks keele varieerumist ja muutumist (Praakli 2022: 1014). Labovi (2001: 448) järgi hakkab inimese keel muutuma juba imikueast alates ja see protsess lõpeb 25. eluaastaga. Selle eelduse kohaselt toimuvad põhilised keelemuutused enne täiskasvanuiga. Sarnase tähelepaneku teeb ka Tagliamonte (2016: 4–7), kelle hinnangul omandab inimene uusi keelevorme hilisteismeeani.

Teismeiga on plahvatusliku keeleuueenduse periood (vt Tagliamonte 2016: 3). Hennoste (2003: 14) võrdleb teismeiga eneseteadvuse liikumisega, kuna selles etapis sisenevad teismelised järk-järgult täiskasvanute maailma. Nende kognitiivsed võimed arenevad ja ilmsem on see, et nad hakkavad aktiivselt kokku puutuma välismaailmaga (sealhulgas täiskasvanutega). Sel ajal toimub murrang nii sotsiaalses teadlikkuses kui ka keelestiili varieeruvuses (Labov 1972, viidatud Hennoste 2003: 14–15 järgi). Ühelt poolt püüavad nad vaidlustada oma vanemate autoriteeti ja rõhutada oma unikaalset isikupära, mistõttu kasutavad nad teadlikult mõningaid vanematele tundmatuid sõnu ja väljendeid. Teisest küljest mõjutavad noorte keelekasutust tahes-tahtmata neid ümbritsevad inimesed (Lehtpuu 2016: 9). Samuti väljendavad teismelised oma ainulaadsust, lisades lausetesse uusi sõnu. Keel on osa nende identiteetist ning keele kaudu moodustavad teismelised omaette rühma, mis erineb täiskasvanutest (näiteks vanematest, õpetajatest jne) (Tagliamonte 2016: 1–2).

Teismeliste keele üheks erijooneks peetakse nende unikaalset sõnavara (Mesthrie jt 2000, Chambers 2003, viidatud Wang 2013: 78 järgi). Algselt nimetati noorte keelt erikeeleks (Allik 1928; Vaigla 1928; Palmeos 1935, viidatud Praakli 2022: 1018 järgi), hiljem võrdsustati mõistet „släng“ noorte keelega (Loog 1991: 5), kuid seda peetakse mitmel põhjusel problemaatiliseks. Praakli (2022: 1018–1019) toob välja, et släng terminina hõlmab liiga laia ulatust, sest see viitab nii eri valdkondade erialaterminitele (nt arvutivaldkonnas *PaaS*, „Platform as a Service“; vt Hennoste 2000: 12–13) kui ka ühiskonna eri kihtides kasutatavatele allkeeltele (nt üliõpilaste või kurjategijate keel; Montgomery 1995: 96–104). Sõnavara erinevus on vaid üks tahk noorte keele eripärast ning mitmekesisust ja varieeruvust võib märgata ka teistes keelenähtustes (Praakli 2022: 1019–1020).

Suhtlusvõrgustik tekib erinevate inimeste vahel, kes on üksteisega kuidagi seotud, näiteks nad on omavahel sugulased, sõbrad, kolleegid jne (Mets 2010: 26). Võrgustiku normidest kinni pidamine toob kaasa suure sarnasuse samasse võrgustikku kuuluvate inimeste keelekasutuses

(Milroy, L. 1987; Milroy ja Li Wei 1995, viidatud Metsa 2010: 29 järgi). Inimese keelekasutus on seotud teiste võrgustiku liikmetega: mida tugevam side on, seda sarnasem on keel. Tugevat sidet iseloomustab konservatiivsus ning see on vähem vastuvõtlik võrguvälistelegi teguritele. Seevastu nõrgad sidemed annavad hea aluse keelevahetuseks. (Mets 2010: 28–29) Teismeliste keeles mängivad suhtlusvõrgustikud olulist rolli, sest kuuludes mingisse rühma, võtavad noored vastu kõiksugu keeleuendusi ja seda isegi rohkem kui täiskasvanud. Kuna uued keelendid tulevad sageli noore suhtlusringist, siis seetõttu on noorte keel omavahel väga sarnane. (Lehtpuu 2016: 9)

Eesti noori iseloomustab nende rikkalik sõnavara (Praakli 2022: 1019). 1980ndatel ja 1990ndatel võis noortekeelest kohata huvitavaid väljendeid nagu *kvääks* „väike laps“, *utreeri* „mine minema“ või *õhku läbi filtri hingama* „suitsetama“ (Loog 1990). Noorte keeles leidub rohkelt laen- ja võõrsõnu (vt Lehtpuu 2016; Praakli jt 2022). Tänapäeva noorte sõnavaras on levinud näiteks intensiivistajad *actually* „tegelikult“ ja *reaalselt* (Praakli 2022: 1019). Noorte keeles esineb ka keelekontaktist tingitud koodivahetust (vt Zabrodskaja 2005: 158–160) ning Chen'i (2019) hinnangul on see sageli tingitud tooni tugevnemisest, idiomaaatilistest väljenditest, otsesitaatidest ja täpsustamisest. Vihman jt (2022: 311) toovad näiteks välja, et emotsioonide väljendamiseks kasutatakse ingliskeelseid sõnu *fuckin*g, *shit*, *bitch* ja *damn*; negatiivseid emotsioone hõlmavad sõnad nagu *shit*, *fuckin*g, *dank* ning positiivsete emotsioonidega on seotud sõnad *cool*, *fine*, *love*.

Teistest keeltest laenamine on aga vaid üks viise uute sõnade loomiseks, sest noored uuendavad keelt ka sõnadele uusi tähendusi omistades ning sõnu lühendades (Tender 1994: 295). Kuigi noorte keelt kritiseeritakse sageli selle kiire uuenemise pärast, leidub nende keeles ka mõningaid väljendeid, mida avalikkus on aktsepteerinud ja hakanud kasutama, näiteks *vot*, *davai*, *okei* (Praakli 2022: 1019). Lisaks väärleb märkimist, et teine eristav tunnus, mis eristab noorukite keelt teistest vanuserühmadest, on vandesõnade sage kasutamine (Aitchinson 2006, viidatud Lehtpuu 2016 järgi).

1.2. Netikeel

Interneti leviku tulemusel jagab üha rohkem inimesi oma mõtteid erinevates veebikeskkondades nagu näiteks kommentaariumides, jututubades ja foorumites (Crystal 2001: 129). Üldiselt võib veebikeskkonnad jagada viide rühma: üldmeedia (nt Podcastid.ee, Postimees); personaalmeedia (nt SSB, Weibo), otsesuhtlus (nt Skype, e-post); grupisuhtlus (nt foorumid, Moodle) ja veebipõhised suhtlusvõrgustikud (nt Instagram, WeChat) (Oja 2010: 13).

Netikeel on uue meedia laialdase kasutamise kaasnud suhtlusvorm. Yu (2001: 11) määratles netikeelt kui täiesti erinevat kirjutamisstiili, mis kujunes välja keele ja internetikultuuri kokkupõrkest. Timm (2019: 9) jagab netikeele laias laastus nelja gruppi:

1. Lühendid, mis hõlmavad akronüüme (*võibolla > vb*), täthomofone (*see you > cu*) ja muud lühendid (*ma ei tea > mdea*);
2. Ortograafia muutused, näiteks suurtähtede asendamine väiketähtedega (*Tere > tere*) või tähtede asendamine numbritega (*sõbrapäev > s6brap2ev*). Lisaks kuulub sellesse gruppi ka kirjavahemärkide ärajätmine (*aitäh! > aitäh*);
3. Kõik tekstina vormistatud onomatopoesia (*hahahaha*);
4. Meeleolu väljendavad emotikonid, *emoji*'d ja kirjavahemärgid (!, „šokk“).

Keelekasutus ja keelevalik on omavahel tihedalt seotud, inimesed kasutavad keelt keelevaliku eeldusel, aga samal ajal lähtuvad keelevalikul kolme peamise keelekasutuse eesmärgi: varieeruvus (ingl *variability*), läbirääkimis- (ingl *negotiability*) ja kohanemisvõime (ingl *adaptability*). Keele kohanemisvõime võimaldab keelekasutajatel teha paindlikke muudatusi mitmest võimalusest kommunikatiivsete vajaduste rahuldamiseks. (Li jt 2011: 128). Pragmaatilisest vaatenurgast hõlmab Interneti keele kohanemisvõime nelja aspekti (Li jt 2011: 132, 134, 193):

- Kontekstuaalne kohanemisvõime (ingl *contextual correlates of adaptability*) on dünaamiline protsess, mille käigus mõlemad pooled otsustavad keele omaks võtta ja kasutama hakata. Näiteks sõna lihtsustamine: *probs, idk* või *asps*;
- Struktuurne kohanemisvõime (ingl *structural objects of adaptability*). Keelestruktuuri valik pärineb keelest ja esineb keelestruktuuri mis tahes aspektis: näiteks sümboolikas (☹️), sõnavaras (*luvvu*), koodides (*4ever*);
- Dünaamiline kohanemisvõime (ingl *dynamics of adaptability*) tähendab interaktiivsust (Li jt 2011: 134). Kohandatakse oma keelt teistega suhtlemise protsessis, et edukalt saavutada suhtluseesmärke;
- Kohanemisvõime teadlikkuse aste (ingl *salience of adaptability*) osutab protsessile, mille käigus keelekasutajad kohanevad dünaamiliselt konteksti ja keelestruktuuriga erinevatel teadlikkuse tasemetel.

Samuti mõjutavad netisuhtlust mitmed teised tegurid: näiteks suhtlemisolukord, kõneleja anonüümsuse tase (vt ka Timm 2019: 9), kõnelejate vaheline suhe, tehnilised võimalused, vestluspartnerid ning kõneleja sotsiaalne taust, identiteet ja suhtlemisoskus (Oja 2010: 13). Timm (2019: 9) rõhutab, et virtuaalses võrgus võib inimene suhelda teistmoodi kui päriselus.

Seetõttu on *online*-keskkonnast saanud koht, kus inimesed saavad oma auru välja lasta või siis olla tavapärasest kriitilisemad, kasutada sõimusõnu jne.

Netikeel eristub suulisest ja kirjalikust keelest näiteks ortograafia poolest. Haiba (2016: 5) väitel kasutatakse eestikeelsete sõnade lühendamiseks kahte meetodit: kas vokaalide väljajätmist (*prst > pärast*) või konsonantühendite lihtsustamist (*thanks > thx*). Hennoste ja Pajusalu (2013, viidatud Anton 2022: 11–12 järgi) loetlevad ka teisi kirjaviisiga seotud eripärasid. Näiteks sõna või väljend kirjutatakse vastavalt selle hääldusele (*pääv* „päev“, *sis* „siis“, *miseion* „mis see on“). Lisaks võidakse emotsioonide väljendamiseks kasutada tähekordusi (*sa oled niiiii ILUS!!!*) või läbivat suurtähte (*OMG!!!!*).

1.3. Emotikonide ja *emoji*'de kujunemine

Emotikonid tekkisid teadaolevalt 1982. aastal Ameerika Ühendriikides Carnegie Melloni Ülikoolis. Et vältida naljadest tingitud arusaamatusi vestluse ajal, pakkus professor Scott Fahlman kasutada emotikoni :-) naeratuse või nalja tähistamiseks ja emotikoni :(kurbuse tähistamiseks. Sellest ajast hakkasid taolised klaviatuuril trükitud emotikonid koguma populaarsust ja tekkisid mitmed uued vormid: näiteks ninaga emotikonid (:-), :-(, ;-), :'-(), ilma ninata emotikonid (:), :(, ;), :'), mittenäolised emotikonid (nagu @>-->--, mis tähistab roosi) ja mõnele kuulsusele osutavad emotikonid (nagu ==(:-)=, mis tähistab Abraham Lincolni) (McCulloch 2019: 16–17). Igapäevases näost näkku suhtluses mängib väga toetavat rolli ka kehakeel, mis võimaldab inimesel oma mõtteid elavalt väljendada. Digitaalses suhtluses vähendavad emotikonid tekstide monotoonsust. Samuti on need hädavajalikud, et sillutada teed vestluse ja emotsioonide väljendamise vahel. (Siimut 2023: 10)

Umbes samal ajal, kui tekkisid emotikonid, hakkasid Jaapanis levima omapärased emotikonid, mida kutsutakse *kaomoji*'ks (顔文字, kus sõna *kao* 顔 tähistab „nägu“, ja see kombineerub *moji*'ga 文字, mis tähistab „kirja“). Näiteks ^_^ tähistab õnnelikku nägu, T_T tähistab aga nutvat nägu ja o.O tähistab üllatunud või segaduses olevat emotsiooni. Võrreldes röömsate ja kurbade emotikonide kasutust Ameerikas ja Jaapanis, kajastub selgelt, kuidas kultuuritaust mõjutab emotsioonide väljendust. Kui Aasias kaldutakse väljendama emotsioone oma silmade kaudu, siis läänes tehakse seda suu kaudu. (McCulloch 2019: 168) Jack jt (2012) tähelepanekutest selgub, et ida ja lääne kultuuriruumis mõistetakse kuut põhilist emotsiooni (õnn, üllatus, hirm, vastikus, viha ja kurbus) omapäraselt. Need tulemused näitavad, et lääne kultuuriruumis keskenduvad inimesed emotsioonide hindamisel suu kujule, ida kultuuriruumis tuginetakse aga silmade kujule.

1990ndate lõpus sai Jaapanis populaarseks piltide edastamine mobiiltelefoni tekstisõnumite kaudu (McCulloch 2019: 169). Selline huvitav *online*-suhtlemismeetod lõi noorte seas kiiresti laineid, kuid piltide saatmiseks ja vastuvõtmiseks kulus palju andmeid, mille tulemusena selle kasutusiga ei olnud pikk. 1997. aastal leidsid mobiiltelefonide tootjad viisi piltide kodeerimiseks, et neid saaks kasutada tekstimärkidena kiirete tulemuste edastamiseks. Mõlema vestluse osapoole mobiiltelefonid suutsid ära tunda vastaspoole saadetud pildikoodi ja kuvada telefonis väikese pildimustri ehk *emoji* (kombinatsioon sõnadest *e* 絵, mis tähendab „pilti“, ja *moji* 文字, mis tähistab „kirja“; McCulloch 2019: 170). Algselt lõi Jaapani disainer Shigetaka Kurita *emoji*’sid selleks, et elavdada võrgusuhtlust (Wei 2017: 9). Selle järel löid paljud Jaapani operaatorid sõltumatud kodeerimissüsteemid, mis põhinesid emotikonide esimesel versioonil (Wei 2017: 9). Võrreldes varasemate *kaomoji*’dega, pakkusid äsja loodud *emoji*’d rohkem elemente ja viise emotsioonide väljendamiseks (näiteks lisades sümbolitele ainulaadseid värve ja graafikat). Tänapäevaks on *emoji*’dest kujunenud välja olulised tähendusüksused, kuna neid koheldakse sõnadena: näiteks 2015. aastal valis Oxfordi sõnaraamat pisaratega naerunägu 😂 aasta sõnaks, kuna seda kasutati (ja tänaseni kasutatakse) väga tihti ning seda leidis nii positiivsetes kui negatiivsetes kontekstides. Lisaks kasutatakse süda ❤️ sageli armastust väljendavate sõnade asemel ning 🙄 väljendab selliseid emotsioone nagu frustratsioon, pettumus ja kurbus. (McCulloch 2019: 171–174)

Emoji’sid võib vaadata kui märke. Peirce’i (1932) semiootilise teooria järgi võib *emoji*’sid jämedalt jagada kolme kategooriasse: ikoonid, indeksid ja sümbolid. Ikoonidel on teatav sarnasus esitise ja objekti vahel, nii et inimesed saavad esitist nähes luua seost objektiga, näiteks ❄️ tähistab lund. Indeks viitab esitise ja objekti vahelistele suhetele, kuid otsest sarnasust kahe esitusvormi vahel siiski ei ole. Näiteks *emoji*’d 🔄 🔄 🔄 näitavad suunda. Sümbolid toetuvad sotsiaalselt kokkulepitud suhetele esitise ja objekti vahel, mis nõuavad esitiste tõlgendamisel teatud sotsiaalse tausta tundmist: näiteks 🐱 on sümbol kitsena aga tänapäeval on kasutusel väljendi *Greatest of All Time* (ehk ajaloo tugevaima) tähenduses. Samuti tasub mainida seda, et kolme tüüpi sümbolite vahelised piirid on suhteliselt hägused, mistõttu on võimalik, et teatud sümbol on kahe või isegi kolme tüüpi sümboli kombinatsioon. (Wei 2017: 10).

1.3.1. Varasemad uuringud *emoji*'de ja emotikonide kasutusest

Kuna siinse uurimuse fookuses on emotikonid ja *emoji*'d, siis tutvustan varasemaid uuringuid, mis on käsitlenud nende kasutust. Näiteks Herring ja Dainas (2017: 2185–2189) leiavad oma uuringus kuus peamist graafikate (ingl *graphicon*) kasutamise funktsiooni Facebooki kommentaarides. Mainimine (vs. kasutamine), on ilmseim funktsioon ja omandab suunavat rolli (nt kasside teemal arutledes saadab vestluse algataja kassilaadse *emoji* ja kassi pildi). Erinevus mainimise ja kasutamise vahel seisneb selles, et mainimine viitab graafikale endale, mitte graafika kommunikatiivsele eesmärgile. Reaktsiooni kui kõige levinumat funktsiooni kasutatakse mõtete väljendamiseks näiteks emotikoni, kleebiste ja GIF-ide kaudu. Tooni muutmine tähistab ideede täpsustamist (nt rakendatakse emotikoni ja *emoji*'t selleks, et tugevdada oma tooni ja mõjuda teksti toetavalt). Rifid ehk improviseerimine tähendab, et luua assotsiatsioone ja vastata huumoriga eelmistes vestlusringides ilmunud sõnade või piltide põhjal. See hõlmab sageli videot, kleebist ja pilti (näiteks katses mainitud näide on algse pannkookide teema laiendamine vahvlitele). Ülejäänud kaks funktsiooni on tegevus ja narratiivne järjestus. Esimest tarvitatakse käitumise kirjeldamiseks ja sõnade asendamiseks (nt asendati verb *armastama emoji* ♥-ga *I ♥ you.*) ning viimane tugineb asjade kirjeldamiseks graafikate seeriale (🐒🐒🐒🐒).

Erinevalt emotikonidest on *emoji*'d tähendusrikkamad, sest nad on visuaalselt mitmekülgsemad (vt Herring ja Dainas 2017: 2191). *Emoji*'de populaarsus tuleneb arvatavasti nende sarnasusest inimese näoilmetega ja kasutaja soovist kompenseerida näoilme, tooni ja kehakeele puudumist digitaalses suhtluses (Grosz jt 2023). Näiteks pöidlahoidmine 👍 võib väljendada tunnustamist või nõustumist, kergelt naeratav nägu 😊 võib olla nii lahkuse kui ka sarkasmi väljendus, kokkulöövaid käsi 🙌 võib tõlgendada kui abipalvet, samas on see kasutusel ka patsu andmise tähenduses. (vt McCulloch 2019: 146–147) Žestikuleerivad *emoji*'d võib jagada üldiselt nelja kategooriasse (McCulloch ja Gawne 2019: 9–11):

- Illustreerivad žestid selgitavad sageli asjade kuju, olemust, omadusi jne (näiteks *minu lemmikloom on siil* 🐿️);
- Metafoorsed žestid tuginevad abstraktsete mõistete edasiandmiseks suurematele kultuurilistele metafooridele. Näiteks hiinlased kasutavad 🙌, kui nad mõtleavad millelegi, mille õnnestumise eest palvetavad, samas kui läänlased kipuvad samas tähenduses kasutama 🙏;
- Suunavad žestid näitavad suunda ja siia kuuluvad (näiteks 👉👈👉👈);

- Rütmilisi žeste kasutatakse retoorilise rõhuasetuse lisamiseks ja on sageli suunavad, (näiteks lauses *O 🍌M 🍌G 🍌! GOOD 🍌JOB 🍌!!!*).

Lisaks sellele kirjeldab McCulloch (2019: 175) naeratuse emotikoni :) teksti pehmendajana. Näiteks võib see muuta palve leebemaks või näilise solvangu leebemaks kiusamiseks, mis on kooskõlas Herringi ja Dainase (2017) kirjeldatud tooni muutmise funktsiooniga.

Cohn jt (2019) uurivad *emoji*'de semantilisi funktsioone. Oma uurimuses korraldavad nad kaks katset. Esimeses katses jõuavad nad järeldusele, et ainult *emoji*'de kasutamine suhtluses ei saavuta infovahetuse eesmärki. Tihti kasutatakse *emoji*'sid emotsioonide väljendamisel ja sõnumile vastamisel ning need ilmuvad korduval kujul. Teises katses uuriti emotikonide kasutamist sõnade asendamiseks lausetes ja nad leiavad, et *emoji*'sid ei saa grammatilistelt markeerida. Võrreldes tegusõnadega on *emoji*'del sageli nimi- ja omadussõnadega sarnased omadused ning need võivad edastada olulist sisulist teavet.

Emoji'de algne tähendus areneb koos võrgusuhtluse arenemisega, mille tulemusel tekib lisaks algsele tähendusele ka laiendatud tähendus. Li jt (2020) uurimusest selgub, et sama *emoji* võib väljendada erinevaid tähendusi erinevates vestluskontekstides. Näiteks *emoji* 😊 tähendas algselt õnne, äratundmist ja nõustumist, kuid kasutamise käigus muutus selle tähendus ka satiiriliseks. Või siis esialgu tõlgendati *emoji*'t 😊 hüvastijätuna, kuid hiljem laienes selle tähendus pettumuseks, vastikuseks ja passiiv-agressiivseks emotsiooniks.

Sageli juhtub, et *emoji*'sid mõistetakse valesti, kuna kasutaja arusaam *emoji*'de tähendustest ja *emoji*'de kujundus erinevatel platvormidel on erinev (Tigwell ja Flatla 2016). Annamalai ja Salam (2017) küsitlesid 210 Malaisia avalik-õigusliku ülikooli bakalaureuseõppe üliõpilast, et uurida, kuidas nad tõlgendavad WhatsApp Messengeris 75 näoilmeid kujutava *emoji* tähendust. Tulemused näitavad, et *emoji*'de erineva tõlgenduste tõttu esines suhtlusprobleeme sõnumi saatja ja vastuvõtja vahel. 75-st *emoji*'st tõlgendavad kõik vastajad sarnaselt ainult 7 *emoji*'t (😍, 🤔, 😊, 😭, 😏, 😴, ja 😊), ülejäänud näoilmeid tõlgendavad nad aga erinevalt.

Miller jt (2016) järelavad oma uuringus, et erinevatel suhtlusplatvormidel mõjutavad *emoji*'de kujundused tähenduse edasiandmist. Viie seadme (Apple, Google, Microsoft, Samsung ja LG) näitel leiti, et 29 *emoji* hulgast on kõigi viie platvormi kaudu kõige erinevam „käed püsti pidutseva mehe“ (U+1F64C 🙌) kujutamine uuringus osalejate vastuste alusel. Apple'is tõlgendatakse seda *emoji*'t (🙌) kui „tähistamine“, Google seadmes väljendab see *emoji* (🙌) peatust või aplausi, LG kasutajad kasutavad *emoji*'t (🙌) kui väljendada kiitust, Microsofti sotsiaalsetel platvormidel tähistab *emoji* (🙌) põnevat ja Samsungi (🙌) õnnelikku.

Emoji'de kasutamine on ettearvamatu ja tingitud sotsiaal-kultuurilisest kontekstist (Annamalai ja Salam 2017). Zou ja Jiang (2022) jagavad *emoji*'de kasutamist mõjutavad tegurid individuaalseteks teguriteks (nt sugu, vanus ja iseloomu) ja sotsiaalseteks teguriteks (nt kultuuriline taust ja suhtluskontekst, sh suhtlusvõrgustiku lähedus, suhtlusplatvormid ja suhtlemise teema). Samuti sõltub *emoji* valik kasutaja suhtluseesmärgist, näiteks kas eesmärgiks on info edastamine, emotsioonide väljendamine, tooni kohandamine, huumori ja sarkasmi edastamine, rõhutamine, sõnumi tõhususe edendamine, aja säästmine, tähenduse täpsustamine, jpm.

Sugiyama (2015) uurimusest selgub, et 39 kolledži üliõpilast Jaapanist hoiavad suhteid teistega ja kujundavad minapilti, valides ja kombineerides netisuhtluses erinevat tüüpi *emoji*'sid. Mõned selle uurimuse intervjuueeritavad väljendavad, et *emoji*'de lisamine võib kohandada vestlusõhkkonda erinevates suhtlusstsenaariumides, säilitades seeläbi erinevaid suhtlusvõrgustikke, kujundades oma kuvandit ja vältides teistele ebasõbraliku mulje jätmist. Vahel, kui nad unustavad veebivestlusesse *emoji*'sid lisada, on nende sõprade arvates mingil põhjusel vihased. Eelkõige mainib naissoost osaleja, et tugevaid emotsioone sai väljendada mitmete erinevate *emoji*'de kaudu. Näiteks võib tähte kujutav *emoji* ✨ tähistada ka põnevust. Selline tegevus raskendab seost konkreetse *emoji* ja selle edastatava vahel.

Samuti mõjutab *emoji*'de kasutust kasutaja sugu ja vanus. Prada jt (2018) analüüsisid vanuse, soo ja *emoji*'de vahelist seost. Uuringus osaleb 474 osalejat (vanuses 17–67 aastat), kes rääkivad portugali keelt emakeelena või on elanud Portugalis viimased viis aastat ja nendest 72,6% on naised. Uuringuandmed näitavad, et võrreldes vanemate inimestega kasutavad nooremad osalejad *emoji*'sid sagedamini, nad on *emoji*'de funktsioonidest teadlikumad ja nad suhtuvad *emoji*'de kasutamisesse positiivsemalt. Samas kasutavad mehed (võrreldes naissoost kasutajatega) *emoji*'sid harvemini ja suhtuvad *emoji*'de kasutamisesse negatiivsemalt. Seevastu sugu ega vanus ei mõjuta emotikonide kasutamist. McCulloch (2019: 159) väitel on on 2–5-aastased lapsed peamised *emoji*'de kasutajad ning sageli võib sõnumitest, mida nad oma vanematele saadavad, leida just loomadega seotud *emoji*'sid.

McCulloch ja Gawne (2018) tõstavad esile kõige sagedamini esinevaid *emoji*'de kombinatsioone (SwiftKey korpuse näitel). Näiteks kasutatakse pisaratega naerunägu 😂 mõnikord kahe-, kolme- ja isegi neljakordselt. *Emoji*'t 🤩👄🤩 kasutatakse üllatust või umbusku väljendavates tekstides, sama emotsiooni väljendavad ka kombinatsioonid 😏👉 ja 😏👄👉. Sageli kasutatakse võrgumängudes *emoji*'de kombinatsiooni 🌶️👉 inimese mänguuskuste halvustamiseks. 🤩👉🤩 kasutatakse, et kirjeldada inimest, kes naerab teiste

üle, olles tegelikult ise sama vea teinud. Kombinatsioon 👍👍👍 tähistab inimeste asjatundlikkust, kirjeldades, et keegi on teatud valdkonnas väga võimas.

2. Korpusuuring

Selles töös kasutatud materjalid pärinevad eesti teismeliste keele (ehk TeKE)² korpusest (Vihman jt 2022). Korpus sisaldab suurimat eesti teismeliste netikeele kogu, mis on saadaval. Tšätikeele korpuses on üle 60 000 sõna ja 110 tšätivestlust, millest suurem osa on pärit sotsiaalmeediaplatformilt Messenger, aga väike osa pärineb ka Discordist.

Kokku on andmestikus 9 poisi ja 26 tüdruku vestlused. Vestluses osalejate vanusevahemik on 10–17 aastat (keskmine vanus on 14).

2.2. Andmed ja meetod

Töös analüüsin 110 tšätivestlust. Mõned osalejad osalesid mitmes vestluses, teised aga ainult ühes. Tekstide pikkused on erinevad, mõned sisaldavad lisaks vestlusele ka pilte, *emoji*'sid või emotikone ning mõned hõlmavad ka videote jagamist. Uurimisobjektiks on seitse *emoji*'t, mis jagunevad kahte rühma (vt ka tabel 1):

Lahtise suuga naeratused:

- 😊 (U+1F603)
- 😄 (U+1F604)
- 😁 (U+1F601)
- 😆 (U+1F606)

Kinnise suuga naeratused:

- 😊 (U+1F642)
- 😄 (U+1F60A)
- 😆 (U+1F609)

Need on kõige tüüpilised väljendid, millel puuduvad silmatorkavad modifikatsioonid, sh südamed (😍 ehk U+1F970) või tähtedest silmad (👁️ ehk U+1F929). Valimisse kuuluvad ka :-)-tüüpi emotikonid, mida leidsin korpusest kolmes erinevas vormis: :), :))) ja :)).

Andmestik sisaldab 210 erinevat lauset, millest igaüks representeerib ühte *emoji*'t või emotikoni juhtu. Kui ühes lauses kirjutas osaleja järjest mitu naerunägu ilma vahepealse tekstita, siis andmetesse kaasati vaid esimene neist naerunägudest. Andmestikus on iga lause puhul märgendatud järgmised tunnused:

1. Kirjutaja vanus;

² TeKE – Teismeliste keel Eestis (vt www.teismelistekeel.ee)

2. Kirjutaja sugu;
3. Lausele eelnev ja järgnev kontekst, mille põhjal märgendasin polaarsust;
4. Naerunäo paigutus põhilause sees (lause alguses, keskel, lõpus või eraldiseisev);
5. Suu kuju (lahtine, kinnine);
6. Naerunäo polaarsus (negatiivne, positiivne).

Analüüsiprotsess ühendab endas kvantitatiivse ja kvalitatiivse analüüsi. Kuna töö keskmes on küsimus sellest, mis mõjutab lauses naerunägede polaarsust, siis uurin statistiliselt, kuidas on polaarsusega seotud vanus, sugu, *emoji* paiknemine ja naerunäo suu kuju. Seega täpsete väärtuste ja teguritevaheliste kvantitatiivsete seoste saamiseks on nende kahe meetodi kombineerimine optimaalne lähenemine. Statistilise ülevaate järel arutan naerunägede kasutamist nende polaarsuste põhjal noorte tsätivestlustes.

Kasutasin naerunägede korpusest otsimiseks tarkvara AntConc 3.5.7 ning selle märksõnaotsingu funktsiooni. Kuna töös uurin *emoji*'de ja emotikonide polaarsuse seost vanuse, soo, paigutusviisi ja suu kujuga, siis kasutasin tarkvara R ka, et viia läbi hii-ruut teste ja Wilcoxi testi.

Kuigi korpused sisaldavad suures koguses informatsiooni, mis hõlbustab uurimist ja sobivate lähteandmete valimist, kaasnevad korpustega ka probleemid. Et vestlused saatsid TeKE projektis osalenud õpilased uurijatele ise, siis ei pruugi korpuses olevad failid sisaldada päris kõiki tegelikult kasutatud naerunägesid, sest manuaalse kopeerimise käigus võis elemente kaduma minna. Teiselt poolt on minu andmestik suhteliselt väike, mille tulemusena pärineb hulk andmeid ühelt inimeselt, näiteks 40 *emoji*'t minu andmestikus pärinevad sama osalejalt. Samuti on kohati keeruline määratleda, millise naerunäoga on tegu, näiteks omapäraste emotikonikujude puhul.

3. Tulemused

Tabelis 1 on esitatud naerunägede kasutussagedus eesti noorte seas. Iga naerunäo individuaalset kasutust kirjeldan lähemalt peatükis 3.3.

Tabel 1. Naerunägede kasutus ja esinemissagedus Eesti noorte netisuhtlustes.

Emoji'd	Kood	Lause alguses	Lause keskel	Lause lõpus	Üksikuna	Kokku
😊	U+1F642	0	1	20	10	31 (15%)
😏	U+1F606	1	0	14	20	35 (17%)
😄	U+1F603	1	0	26	6	33 (16%)
😁	U+1F601	0	1	22	7	30 (14%)
😂	U+1F604	2	1	21	4	28 (13%)
😇	U+1F60A	0	2	19	7	28 (13%)
:), :))))), :))		1	1	12	4	18 (9%)
😌	U+1F609	1	0	5	1	7 (3%)

Emoji't 😏 (U+1F606) kasutatakse kõige rohkem (18% kõigist naeratustest). Sellele järgneb kaks emoji't 😄 (U+1F603) ja 😊 (U+1F642) (16% ja 15%). Kõige vähem kasutatud näoilme on 😌 (U+1F609). Võrreldes kahte tüüpi naerunägede kasutust, on ilmne, et lahtise suuga naerunägedesid kasutatakse rohkem (60% andmestikust) kui kinnise suuga naerunägedesid.

3.1. Ülevaade naerunägede kasutusest

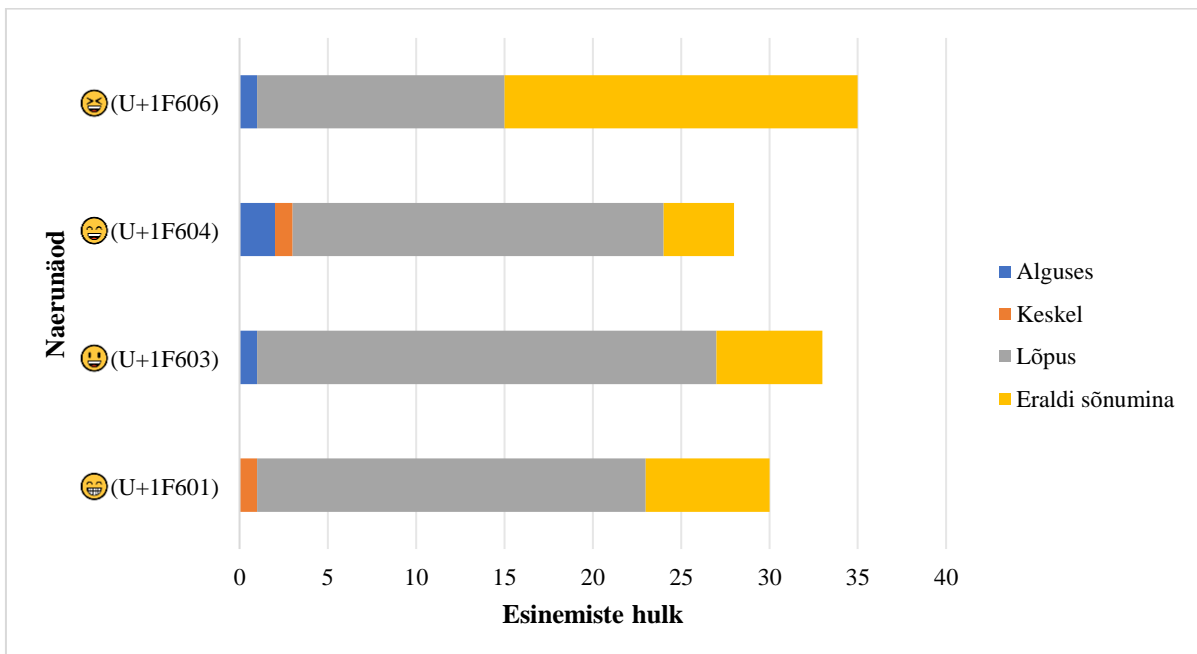
Järgnevas neljas alapeatükis kirjeldan emoji'de ja emotikonide jaotust nelja tunnuse lõikes: paigutus lauses, osaleja sugu, osaleja vanus ja naerunäo polaarsus.

3.1.1. Naerunägede paigutus

Erinevate naerunägede asukohta analüüsid tuleb välja, et näoilmed ilmuvad kõige sagedamini lause lõpus (66%, N=139). Sellele järgneb variant, et emotikonid ja emoji'd ilmuvad lauses üksi (28%, N=59). Emotikonid ja emoji'd lause keskel ja alguses on väga harvad (keskel: 2%, N=6; alguses: 2%, N=6). Näites (2) on emotikon lause alguses, näites (3) lause keskel, näites (4) lause lõpus ja näites (5) eraldiseisvalt:

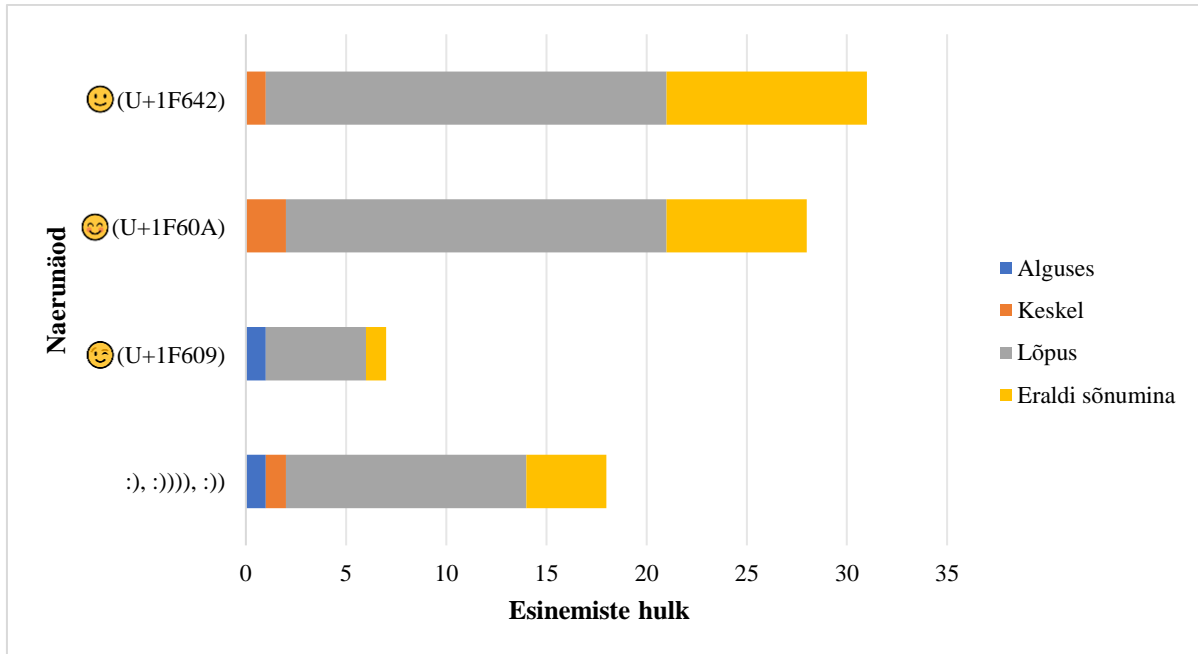
- (2) A1: ma tahtsin lih öelda seda, et mul on kl 14.15 nahaarsti aeg, kas sobiks, et me hängime nata raamatukogus ning ss sa ootaksid mind sellel ajal seal, kui ma ruttu arsti juures käin (mul läheb kokku max 15 minutit)
 B1: Mhm
 B2: :)jah
- (3) A1: Voi on see liiga vara?
 B1: A ei ole lihtsalt tahtsin teada 😊 hakkan liigutama end haha
- (4) A1: Kasperil sõnul võin ühineda igatahes 😊
 B1: Yeyyy
- (5) A1: hahahah ohjumel
 A2: 😏 😏

Joonis 1 võtab kokku lahtise suuga naerunägede asukoha. Lause algus (3%, N=4) ja keskpaik (1%, N=2) on kõige vähem sagedased asukohad. Naerunäod esinevad 66%-l (N=83) juhtudest lause lõpus. Kuigi eraldi sõnumite saatmine pole korpuses kõige levinum viis naerunäguid saata, on see teismeliste seas selgelt kindlal kohal, sest see võtab kogu hulgest 29% (N=37). Väärrib märkimist, et kõige laialdasemalt kasutatav emoji 😏 (U+1F606, vt tabel 1) ilmub rohkem eraldiseisvalt (20 korda) kui lause lõpus (14 korda). See ehk teebki sellest näost kõige sagedamini kasutatud naerunäo: ta on süntaktiliselt oluliselt vabam kui teised näod.

Joonis 1. Lahtise suuga naerunägede paigutus lauses.

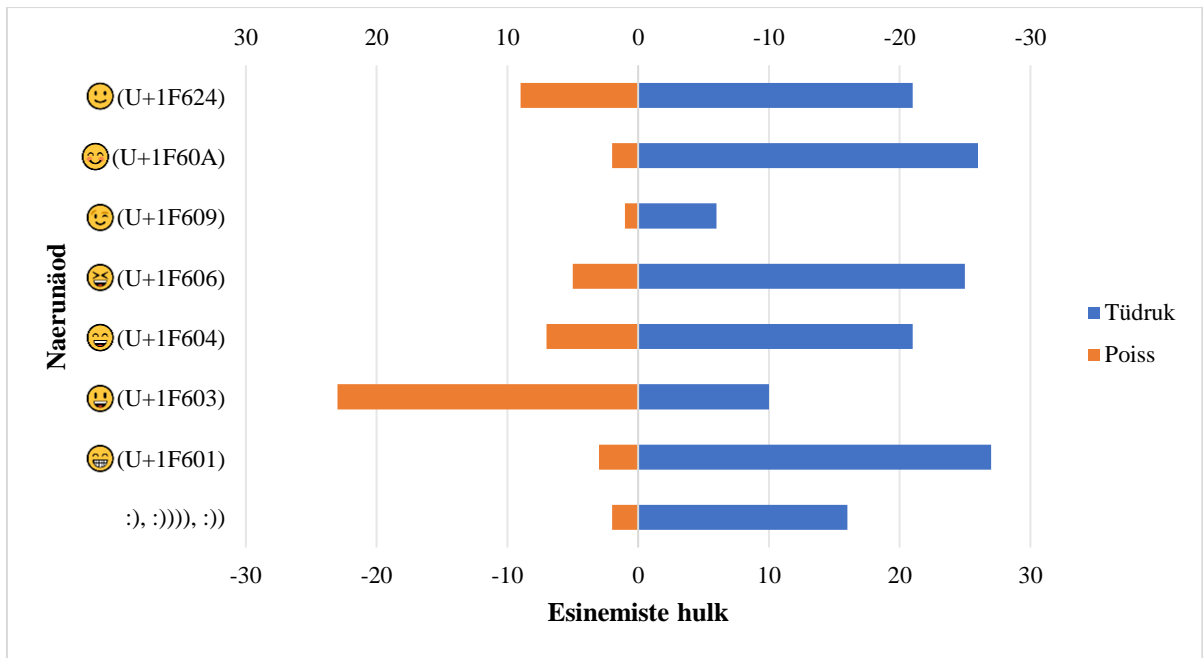
Kinnise suuga naerunägede paigutus on toodud joonisel 2. Enamik kinnise suuga naerunägedes asub lause lõpus (66%, N=56). Naerunäod on saadetud eraldi sõnumi kujul 22 korda ehk 26%-l juhtudest. Lause alguse või keskpaiga näiteid leidub väga vähe (vastavalt 2% ja 4%).

Joonis 2. Kinnise suuga naerunägede paigutus.

3.1.2. Osalejate sugu

Töö andmestikus kasutatud naerunäod pärinevad 26 tüdrukult (74%) ja 9 poisilt (26%). Suurem osa naerunägede kasutusest pärineb tüdrukute vestlustest. Ainus erinevus seisneb emoji 😊 (U+1F603) kasutuses, kuna poisid (69%, N=23) kasutasid seda rohkem kui tüdrukud (31%, N=10). Samuti, kui kõrvutada kahte suukuju tüüpi, siis poisid kasutavad sagedamini lahtise suuga naerunägedes, mis moodustavad 73% (N=38) nende kõikidest naerunägede kasutustest. Tüdrukute puhul on kinnise ja lahtise suuga naerunägede erinevus väiksem (lahtise suuga nägedes kasutati 54% juhtudest, N=83). Joonis 3 näitab tüdrukute ja poiste kasutatud naerunägedes andmestikus.

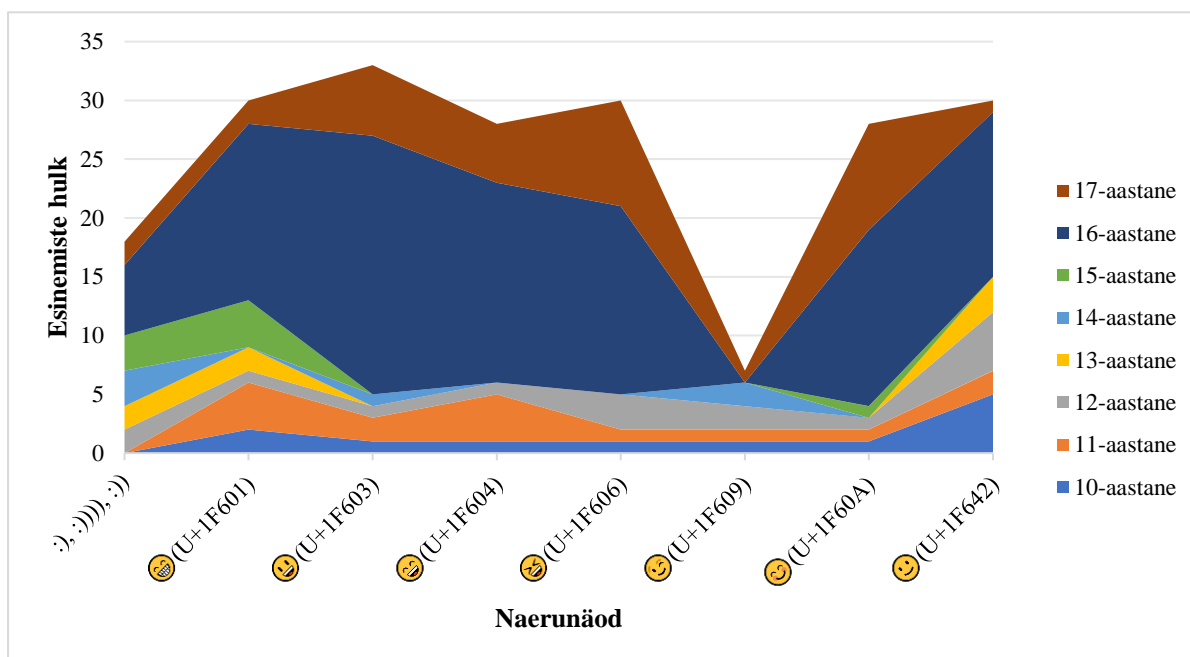

Joonis 3. Naerunägede jaotus sugude lõikes.

3.1.3. Osalejate vanus

Andmestikus on osalejate vanus on 10–17 aastat, sealjuures 17-aastase rühma on koondunud kõige rohkem inimesi (23%, N=8). Joonis 4 näitab naerunägede kasutust erinevates vanuserühmades. 16-aastased inimesed kasutavad oma lausetes kõige sagedamini naerunägusid ja erinevat tüüpi naerunägu kasutajate seas on kõige rohkem 16 aastaseid. Erand aga leidub *emoji* 😊 (U+1F609) kasutuses, mida leidub kõige sagedamini 12- ja 14-aastaste vestlustes.

Naerunägede valikutesse süvenedes selgub, et enim valivad lahtise suuga naeru-*emoji*'sid 11-, 16- ja 17-aastased osalejad. *Emoji*'de lõikes erinevad grupist vanuselisel emotikonid ja ;), sest on rohkem nooremate vanusegruppide kasutuses. Vestlustes kasutusharjumuste põhjal otsustades eelistavad 17-aastased *emoji*'t 😏 (U+1F606) ja 😄 (U+1F60A) ning 16-aastased aga 😞 (U+1F633). 11-aastaste eelistused taanduvad *emoji*'dele 😁 (U+1F601) ja 😊 (U+1F604). Ülejäänud vanuserühmad näitavad selgelt suuremat huvi kinnise suuga naerunägede vastu. Näiteks, kinnise suuga *nemoji* ehk 😊 (U+1F642) on teiste naerunägedega võrreldes väga olulisel kohal 10-, 12- ja 13-aastaste seas. Kõige esinduslikumad emotikonid 14-aastaste seas on ;), :))) ja :)).

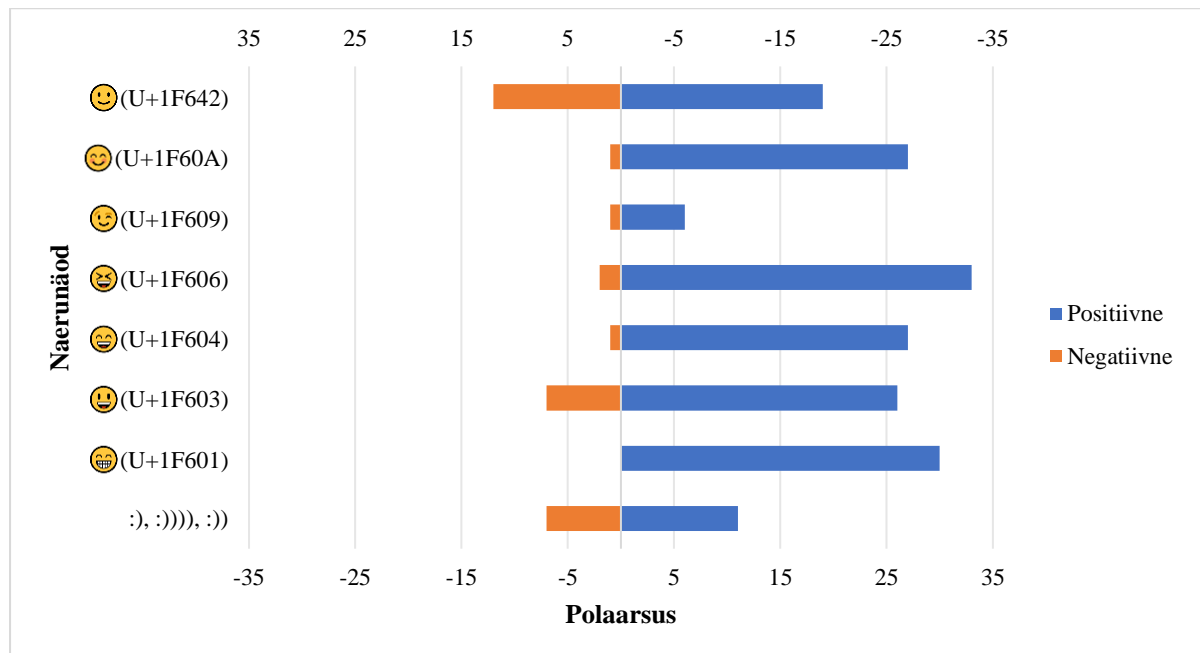
Joonis 4. Naerunägede kasutus eri vanuserühmades.

3.1.4 Naerunägede polaarsus

Naerunägede kasutamine netisuhtluses ei edasta mitte ainult rikkalikku semantilist ja emotsionaalset infot, vaid need täiendavad ka visuaalselt teksti, mis omakorda võimaldab mõlemal osapoolel teineteist paremini mõista (Zou ja Jiang 2022). Kuigi selles töös on kõik uuritavad *emoji*'d naerunäod, siis pole kõik tingimata positiivsed, sest teksti ja naerunägu sid kombineerides võib *emoji*'de semantika muutuda (vt ka näide 1). Pöörates tähelepanu TeKE korpuses esitatud andmetele, võib naerunägede polaarsust jagada kahte kategooriasse: positiivne ja negatiivne. Minu töös viitab positiivne polaarsus sellele, et naerunägu on kaasatud rõõmsa tähendusega sõnumisse, olles otsesemal moel seotud näo originaalse tähendusega. Negatiivne polaarsus viitab, et naerunägu on kaasatud negatiivsesse emotsiooni, väljendades sarkasmi, kurbust, vms.

Korpuses kasutatud naerunägede polaarsus on näidatud joonisel 5. Üldiselt mängivad need naerunäod netisuhtluses positiivset rolli (85%, N=179) ja negatiivsed olukorrad moodustavad vaid 15% koguarvust (N=31). Kahe erineva näotüübi polaarsust lähemalt vaadates saab teha järeldusi, et eesti teismeliste vestlustes on lahtise suuga naerunägede osakaal suurem positiivse tähenduse puhul: ligi 65% (N=116) lahtise suuga nägudest olid kasutusel positiivse polaarsusega. Seevastu aga võib kinnise suuga naerunägu leida sagedamini negatiivse tähendusvarjundiga (68% kinnise suuga nägudest, N=21). Andmete põhjal on märgata seda, et kõige tüüpilisemad naerunäod on ainsad, mis tegelikult tunduvad võtvat negatiivset tähendust:

naeru-emoji 😊 (U+1F642) positiivse ja negatiivse polaarsuse esinemissagedused on suhteliselt sarnased (19 positiivset kasutusjuhtu ja 12 negatiivset). Sama lugu on ka emotikonide :), :))))), :) puhul. Silma torkab ka see, et naeru-emoji't 😏 (U+1F601) ei kasutatud negatiivses tähenduses.

Joonis 5. Naerunägede polaarsus.

3.2. Polaarsust mõjutavad tegurid

Siin seksioonis kirjeldan, milline statistiline seos on polaarsuse ja nelja erineva tunnuse vahel: suu kuju, paigutus, osaleja sugu ja osaleja vanus.

3.2.1. Polaarsus ja suu kuju

Töös leitakse, et suu kuju ja polaarsuse vahel on tugev seos ($\chi^2=9,81$, $df=1$, $p=0,001$). Kinnise suuga naerunägedest on kokku 21 negatiivsed olukorrad (ehk 25%) ja lahtise suu omadest on vaid 10 negatiivsed (ehk 8%).

3.2.2. Polaarsus ja paigutus

Kuna lause keskel ja alguses esines naerunägedid vähe, siis võrdlen analüüsis ainult lause lõpus ja eraldi paiknevate naerunägede seost polaarsusega. Lõpus paiknevad naerunäod on 18% juhtudest negatiivsed (N=25) ja eraldiseisvalt kirjutatud naerunäod on negatiivsed 8% juhtudest (N=4). Paiknemise ja polaarsuse seos pole statistiliselt oluline. ($\chi^2=2,5$, $df=1$, $p=0,114$).

3.2.3. Polaarsus ja osaleja sugu

Tüdrukute kasutatud naerunägudest olid negatiivsed 23 juhtu ehk 15%. Poiste kasutuses esines 8 negatiivset näokasutusjuhtu ehk umbes 8% nende kogukasutusest. Soo ja polaarsuse vahel pole statistiliselt olulist seost ($\chi^2 < 0,001$, $df=1$, $p=1$).

3.2.4. Polaarsus ja osaleja vanus

Keskmine negatiivse naerunäo trükkija vanus on 14,9 (SD=2,2) ja positiivse naerunäo kasutaja keskmine vanus oli 15,3 (SD=1,5). Vanuse ja polaarsuse vahel ei ole statistiliselt olulist seost ($W=2717$, $p=0,901$).

3.3. Naerunäguide individuaalne ülevaade

3.3.1. Lahtise suuga naerunäod

Kõigepealt analüüsin TeKE korpusesse kogutud lahtise suuga naerunäguisid, kuhu kuuluvad emoji'd 🤨 (U+1F606), 😊 (U+1F603), 😄 (U+1F601) ja 😁 (U+1F604).

Emoji 🤨 (U+1F606) mängib enamasti positiivset rolli teismeliste netivestlustes. Korpuses olevad emoji'd 🤨 esinevad enamasti positiivsetes vestlustes. Näide (6) on aga üks erand, mis ilmub murelikus olukorras.

- (6) A1: Uljo teeb ka grupitöid
B1: Arvestus oli hästi pikk, mingi 32 küsimust? Aga no sain tehtud ja A kuidagi
B2: Aa ja ss ta paneb sulle iga tunni peale et tööta läbi peatükk.. õpikust
A2: Appi, põhikooli flashbackid 🤨

Võib järeldada, et fraasid nagu *hästi pikk arvestus* (B1) ja *paneb sulle iga tunni peale et tööta läbi peatükk* (B2) meenutavad osaleja A-le põhikooliaegseid harjutusi, mis tekitavad valusaid mälestusi. A reageerib lauses ilmunud sõnaga *flashbackid* kõneleja B teksti sisule, samal ajal väljendab ka hukkamõistu tunnet. Aga lause lõppu paigutatud 😊 mitte ainult ei leevenda seda tunnet, vaid kohandab ka suhtlusõhkkonda ja tekitab humoorikat meeleolu, mille tulemusel mõjub viimane lause mõnevõrra dramaatiliselt aga samas naljatlevalt.

Emoji 😊 (U+1F604) silmad on kinnised ja kõverad, meenutades lahke välimusega inimest. (vt Emojipedia 2024). Näide (7) näitab uuritud emoji'de kombinatsiooni teiste emoji'dega. Teemas osalejad arutavad mängu üle. Nii A kui ka B kasutavad lausete lõpus emoji'sid.

- (7) A1: Mida mängisid? 😊
 A2: :(ma ei kiusa sind siis 😊
 B1: Ei kiusagi fifat teen natuke 😊
 A3: Noh siis ma ei segagi sind, lasen sul minust pausi võtta 😊
 B2: Ma ei taha võtta sinust pausi 😊
 A4: Miks mitte 😊
 B3: Tore on sinuga ju 😊
 A5: Kindel? 😊

Lausetes A1 ja A2 toodud *emoji*'d on samad, A on teemaalgataja ning sõbraliku tooniga *emoji* 😊 soodustab suhtluse jätkamist. On näha, et *emoji* 😊 võeti esmakordselt kasutusele lauses B1, andes edasi positiivseid emotsioone ja tugevdades sõnumi sisu. Tähelepanu pöörates hakkab *emoji* muutuma positiivsemaks alates lausest A3 (vt ka Zou ja Jiang 2022). Nagu peatükis 3.2.1 sai toodud, siis suu kuju mõjutab naerunägude polaarsust. Ühelt poolt võtab A positiivse *emoji* ehk 😊 vastu ja vastab 😊-ga, teisalt saab lauset *lasen sul minust pausi võtta* tõlgendada kui üleskutset vestlust lõpetada, mille järel kasutab A *emoji*'it 😊 öeldu pehmendamiseks. Lauses A5 kasutatud *emoji*'ga 😊 on samasugune olukord kui A3-s. Pöördepunkt toimus lausetes A3 ja B3. Mõlemad kõnelejad vahetasid nelja lause jooksul alati üksteisega *emoji*'sid. Lisaks kõige elementarsemale tekstiväljenduse abifunktsioonile illustreerivad *emoji*'d 😊 ja 😊 saatja emotsioone. Esimene *emoji* 😊 tähendab pelglikkust ja rõõmu, teisel 😊 on aga võrreldes *emoji*'ga 😊 avatud silmad, millega A näitab, et ta ei tee nalja. Kokkuvõtteks võib öelda, et kõik selles vestluses kasutatud *emoji*'d toimivad positiivses tähenduses.

Emoji't 😊 seostatakse enamikul juhul positiivsete emotsioonidega, kuid näites (8) leidub erand.

- (8) A1: Muidu vaidlen küll aga ma ei taha enam olla tüütu putukas 😊
 B1: Vaata see on küll vaieldav (ärme lasku sellele teemale :))
 A2: Hehe miks nii
 B2: Üks asi lihtsalt kripeldab ja mulle ei meeldi realityt faceda 😊

Näites vaidlesid A ja B, kelle ema oli nende matemaatika tulemuste osas rangem. *Emoji* 😊 ilmub fraasi *tüütu putukas* taha. Andra (2019) järgi on konfliktide vältimine ja pealiskaudse rahu säilitamine ühiskonnas vaikimisi käitumine, sest ühe inimese vastandlik käitumine

põhjustab teises rahulolematust. Seega vaidlusi tekitavatel teemadel leevendab naer pinget. Siinne emoji 😊 kannab aga endas irooniat ja passiiv-agressiivset tooni.

Emoji 😊 (U+1F603) osutab rõõmule, põnevusele, heale tahtele või kokkuleppele (vt Emojipedia 2024). Emoji'd 😊 väljendavad ka siinses andmestikus enamikel juhtudel positiivset emotsiooni. Enamasti kipuvad teismelised seda emoji't kasutama pehmendajana, et tähendust positiivsemaks muuda, nagu näiteks järgnevas näites.

- (9) A1: Kuidas teater meeldis ss? 😊
B1: Päris vaadatav 😊
A2: Et ss üldse ei meeldind?
B2: Ma olen paremat näinud tho
A3: Mis ss näiteks parem on olnud? 😊
B3: Vähem näitlejaid ja vähem lavakujunduse elemente 😊
A4: Oled sarkastiline ja kuidagi tujutu 😊

Emoji 😊 algatab lauses A1 teemat. Esiteks kutsub A kõnelejat B arutama draama üle, mida B vaatamas käis. Pärast kahte lauset, kus ei kasutata naerunägusid, kasutab kõneleja A uuesti emoji't 😊 lauses A3. Siinne kasutus täidab sama ülesannet nagu A1-s ehk A kutsub üles B-d oma mõtetest rääkima ja algatab uut teemat, samal ajal kujundab emoji 😊 suhtluskeskkonda sõbralikuks.

Naerunägu 😄 (U+1F601) sarnaneb emoji'le 😊 (U+1F604) ja esineb sageli naljatlevates vestlustes. See emoji ei esine käesolevas andmestikus kunagi negatiivses tähenduses.

Näites (10) keerleb vestluse teema arvutimängu „World War Z“ ümber:

- (10) A1: Ja ma juba ytlesin ju discordis
B1: Sorry 😞
A2: Seal story mode ja multyplayer
B2: 😞
A3: Na ma ei oelnud yltse kurjaga
A4: 😄

Vestluses ei saa B näoilmete puudumise tõttu täpselt aru sõnumist, mida A edastada soovib, mistõttu tunneb B end süüdi ja saadab emoji'd 😞 ja 😞. A mõistab, et tema sõnad võisid B-le haiget teha, nagu ka emoji'de puudumine. Ta kasutab seejärel emoji't 😄, et väljendada positiivset ja vabandavat emotsiooni.

3.3.2. Kinnise suuga naerunäod

Selles osas keskendun kinnise suuga naeru-*emoji*'de funktsioonide analüüsimisele, fookuses on emotikon :) ja *emoji*'id 😊 (U+1F609), 😏 (U+1F60A) ja 😁 (U+1F642).

Emotikon :) kuulub nende naerunägude hulka, mis on loodud klaviatuurisümbolitest. Tavaliselt kujutab see naeratavat nägu, mis näitab head tuju, õnne ja mõnikord ka sõprust (vt Tagliamonte 2016). Grupeerin käesoleval juhul siia alla ka selle variandid suurema hulga sulgudega (nt :)).

Seda emotikoni võib näha nii vastuolulistes kui ka sõbralikes dialoogides. Ka sulgude arv emotikonis tundub olevat seotud negatiivsusega. Näide (11) kirjeldab kahe õpilase vestlust ülesande teemal. B1 lause, mis lõpeb :) emotikoniga, tekitab segadust, sest A ei saa aru, kas B teeb nalja või väljendab oma tõelisi mõtteid.

- (11) A1: the fucking recordin
A2: we should really do it soon its kinda fuckd up
B1: ahahahaaa idk what youre talking about :))
A3: wtym
B2: mhmhm i dont know anything about this revording thing youre talking about :))
A4: are u joking or not i cant tell
B3: :)))
A5: i dont get it
B4: i have no idea what youre talking about
B5: :))

Sama väljend esineb ka lauses B2. Lisaks sisaldab vestlus emotikoni :) variatsioon kujul :))))), mis ilmub üksikuna. Kokkuvõtteks võib öelda, et emotikoni :) pidev ilmumine ainult süvendab A ja B vahelist arusaamatust.

Emoji 😊 (U+1F609) on lõbus sümbol, mille üks silm on avatud ja teine pilgutab mänguliselt. *Emoji*'t kasutatakse peamiselt naljatlemise olukordades, kuid tänapäeval võib seda kasutada ka flirtimiseks või teisteks varjatud motiivideks (vt Emojipedia 2024). Korpuses esinevad juhud kalduvad avaldama positiivset polaarsust. Näitest (12) võib aga leida 😏 õrna negatiivse varjunduga kasutamist.

- (12) A1: PALUN VABANDUST AGA MIDA PERSET
A2: Mul on ka need olemas kuskil

A3: See on turkish airlinelt saadud

B1: 😊😈 heh

Emoji 😊 (U+1F60A) väljendab sõbralikkust ning on meelerahu sümbol. See on korpuses teine kõige levinum tujukuju kinnise suuga naeratuste hulgas. Kooskõlas algse kavatsusega, milleks see *emoji* loodi – hea tahte edastamiseks – on selle *emoji*'ga seotud vestlused sageli positiivsed ja harmoonilised. Erand leidub näites (13).

(13) A1: Ma olen kindel et mu oma on nõudlikum

A2: Oh u wanna fight jk aga ma kahtlen selles 😊

B1: Ära kahtle mata puhul ta eriti 😊

A ei nõustu B ideega, kuid viisakusest ei väljenda oma vastuväidet, vaid võimendab seda vastasseisu, lisades lausele *emoji* 😊, mis tekitab provokatsiooni tunde.

Emoji 😊 (U+1F642) on netivestlustes üks levinumaid sümboleid, mida kasutatakse läheduse väljendamiseks. Erinevalt eelnevalt käsitletud *emoji*'dest kaldub 😊 kohati positiivsest emotsioonist negatiivse poole. Vahel pole aga selle näo polaarsus kuigi selgelt määratletav. Näites (14) jagab A nalja B-ga, mis pole viimasele eriti naljakas. Pärast selle asjaolu mõistmist selgitab A oma käitumist lauses A2, kasutades piinlikkuse leevendamiseks pehmendajat *haha*. Seejärel ilmunud *emoji*'t saab tõlgendada kahe erineva emotsioonina: negatiivses tõlgenduses naerab A kõneleja B kohmakuse üle, positiivses tähenduses võib seda naerunägu mõista aga kui sõprade lohutamist.

(14) A1: Jällegi ei oska nalja väga teha

B1: Ära hakka 😊

A2: Ajan lolli juttu lootuses et see on naljakas haha

B2: Ära põe nii palju 😊

4. Kokkuvõte

Siinse töö eesmärk oli kirjeldada kinnise ja lahtise suuga naerunägu kasutusmustreid eesti teismeliste tsätivestlustes. Järgnevalt kirjeldan, kuidas sarnaneb või erineb kinnise ja lahtise suuga naerunägu kasutus ning kuidas erinevad tegurid (naerunäo paiknemine lauses, suu kuju, osaleja vanus ning sugu) mõjutavad naerunägu polaarsust (Positiivne vs. Negatiivne).

Kinnise ja lahtise suuga naerunägu kasutus on sarnase sagedusega. Kõige populaarsemad lahtise ja kinnise suuga naerunäod on 😊 (U+1F606) ja 😄 (U+1F604) ning kõige vähem levinud 😊 (U+1F604) on ja 😊 (U+1F609).

Naerunägu kasutatakse sageli lause lõpus või eraldi lausungina. Naerunäod ei paikne sisuliselt sõnumi keskel ega ees. See on sellepärast, et nende põhiline ülesanne on teksti info täiendamine, sealhulgas näiteks teksti kohandamine, vastusele reageerimine või emotsioonide väljendamine. Ilma eelneva teksti ettevalmistuseta on nende kasutamine arusaamatu ja toob kaasa raskusi teksti mõistmisel (vt näide 11, rida B3). Lisaks sellele võivad *emoji*'d ja emotikonid inimeste mõtetes toimida nagu kirjavahemärgid, vastavalt inimeste kirjutamisharjumustele on lõpu asukoht kooskõlas tavapärasega. Nii, et süntaktilise funktsiooni vaatenurgast on *emoji* lauses element, kuid see ei pruugi olla lause asendamatu osa.

Poisid kasutavad lahtise suuga naerunägu sagedamini kui tüdrukud. Tüdrukud on naerunägu kasutamisel uuenduslikumad ja ilmselt kasutavad nad poistega võrreldes naerunägu mitmekesisemalt, et väljendada emotsioone. See on tingitud kahest põhjusest. Esiteks on tüdrukud sotsiaalselt teadlikumad ja neil on laiemad suhtlusvõrgustikud, seega on neil rohkem võimalusi kokku puutuda mitmekesisemate keelekasutusviisidega (McCulloch 2019: 19–20). Lisaks kipuvad tüdrukud olema ilmekamad emotsionaalses väljenduses ja nende emotsioonid võivad olla õrnemad, luues seega igapäevases suhtluses uudsemaid väljendeid.

Vanemad lapsed (> 14 a) kasutavad sagedamini lahtise suuga naerunägu, nooremad aga kinnise suuga nägu. Vanemad rühmad (16–17-aastased) valdavad *emoji*'sid ja emotikone mitmekesisemalt. 16. eluaasta on noorukiea hilisem eluperiood; selleks ajaks on teismelised kujundanud oma väärtushinnangud ja hakanud teadlikult arendama välja isikupäraseid jooni, mille tulemusena laieneb nende suhtlusvõrgustik ja keel hakkab üha rohkem varieeruma (Lehtpuu 2016: 9). Samal ajal suureneb ka nende teadmispagas, mistõttu on nende keele väljendusoskus tugevam ja rikkam kui noorematel rühmadel. Lisaks on ka mõningaid väliseid tegureid, mida ei saa ignoreerida, näiteks sotsiaalne suhtlus. Mõned teismeliste rühmad

hoolitsevad oma sõbraliku isikliku kuvandi pärast, mistõttu kipuvad nad vestlustesse lisama positiivseid näoilme elemente (vt Sugiyama 2015).

Uurimise ajal jälgitakse, kui naerunägusid paigutatakse konteksti, kus lauses on ilmselged negatiivsele emotsioonile osutavad sõnad (*ära taha, ei viitsi, tüütu putukas* jne), st naerunäo algne tähendus ei ühildu kontekstiga, siis näoilme lauses kui abistavat elementi on mõjutatud (vt näide 13) ja selle tegu on sageli sarkasmi väljendamise või tõeliste emotsioonide varjamisega. Vastasel juhul säilib näoilme algne positiivne tähendus (vt näide 7, rida B3). Kui kontekstis puuduvad selged positiivse või negatiivse alatooniga sõnad ehk lause ise on sisu poolest neutraalne, siis võib naerunägu muuta vestluse sageli lõbusaks (vt näide 6) või sõbralikuks (vt näide 9, rida A1). Aga on täheldatud erandeid, kus laused on väga positiivsed, aga naerunäod kannavad negatiivset mõistet. See on uus väljendamisviis teismeliste hulgas, nad kasutavad oma rahulolematuse väljaelamiseks positiivseid või neutraalseid sõnu (nagu *palun, heh* või *nojah suva*). Naeruilmed kui emotsioonide rõhutamise vahendid selle olukorras ei toimi, kuna seotud meeleolud kipuvad olema negatiivsed, aga suhtlemise harmooniat säilitamiseks või sotsiaalsest viisakusest otsustavad nad oma pettumust varjata (Andra 2019: 10). Igal juhul eeldab see suhtlus, et mõlemad vestluskaaslased mõistavad näonägude negatiivsuse kasutamise võimalusi, muul juhul võib vestluspartner A arvata, et teine osapool (ehk B) on muutunud sõbralikuks. Ülalpool mainitud nähtused peegeldavad naerunägude multimodaalset kasutusmustrit Eesti teismeliste seas.

Polaarsuse osas näitab analüüs, et lahtise suuga naeru-emoji'd ilmuvad sagedamini positiivsete sõnumite illustreerimiseks, kinnise suuga naeru-emoji'd on aga kergemini seostatavad negatiivse olukorraga. Seega kehtib minu hüpotees, et lahtise suuga naerunäod sümboliseerivad positiivsemaid tundeid kui kinnise suuga naerunäod. Uurides erinevate faktorite mõju polaarsusele, leitakse, et kirjutaja sugu, vanus ja naerunäo paigutusviis ei mõjuta polaarsust. Analüüsist selgub, et suu kuju on ainus tegur, mis avaldab mõju naerunägude polaarsusele. Ja erinevaid naerunägusid kõrvutades on emoji 😊 (U+1F642) ja emotikonid (:), :)), :) kõige negatiivsemad. Tähendusvarjundid hakkavad varieeruma seal, kus pilt on mõnes mõttes kõige lihtsam ja nüansivabam, seega uusi tähendusi on kahe naerunäo kasutamisel kergem laiendada. Samuti võib emoji välimus olla üks põhjus, mis tekitab sellist nähtust. Tõeliselt õnnelikku naeratust kujutavad emoji'd 😄 (U+1F604) ja 😁 (U+1F601) (Ekman 2008). Emoji 😊 (U+1F642) suunurgad ei ole piisavalt kõverad ja silmad pole kaardus, mistõttu mõjub see inimesele võltsi naeratusena. Ja igapäevaelus, kui inimene on vihane, võib tema naeratus olla samuti väga kerge.

Netisõnumites võib emotikon :) tunduda väga sarnane *emoji*'le 😊 (U+1F642), aga kahe naerunäo kasutusmustril leidub väike erinevus. Vaadates naerunäo 😊 (U+1F642) positiivset kasutamist, leidsin, et seda kasutatakse kui sõbraliku sümboli või pehmedajana, et luua harmooniline võrgusuhtluskeskkond. Emotikonide :), :)), :)) kasutamine on aga rohkem suunatud humoorika või lõbusa meeleolu loomiseks. Uurimisandmetes on emotikonide osakaal suhteliselt väike, mistõttu ei ole võimalik detailsemalt uurida nende kasutusmustreid ja -funktsioone.

Oma pidevalt uueneva ja areneva keelekasutuse on teismelised andnud netisuhtluste arengule omalt poolt palju kaasa. Siinne uuring keskendub tähtvestlustele, kust võib leida palju huvitavaid modaalsusi, näiteks naerunägude mitmekülgset kasutamist ja tähenduste loomist. Uuring paljastab, et teismeliste netikeel on semantiliselt ja pragmaatiliselt mitmekesine, sest pealtnäha positiivseid väljendeid kasutatakse negatiivsete konnotatsioonide kajastamiseks. Sellised kasutused pole aga juhuslikud, vaid need toimivad teatud mustrite alusel, kus vaid mõned naerunäod saavad niivõrd mitmesuguseid tähendusi samaaegselt võimaldada. Selle töö materjal peegeldab eesti netikeele variatiivsust ja pildipõhise suhtlusmeetodi pragmaatilist potentsiaali.

Kirjandus

Adobe. Emoji Trend Report 2019 (2019-07-17). 22019-09-30 net/adobe/adobe-emoji-trend-report-2019.

Andra, Annuka-Loik. 2019. NAER JA NAEREV HÄÄL EESTI SUULISES SUHTLUSES. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus.

Annamalai, Annamalai & Abdul Salam, Sobihatun. 2017. Undergraduates' Interpretation on WhatsApp Smiley Emoji. *Jurnal Komunikasi, Malaysian Journal of Communication*. 33. 89-103. 10.17576/JKMJC-2017-3304-06.

AntConc. 2023. AntConc (Version 4.2.4) [Computer Software]. Tokyo, Japan: Waseda University. Available from <https://www.laurenceanthony.net/software>

Anton, Elis-Marii. 2022. Lühendite kasutus noorte netikeeles Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus.

Chen, Tsung Pin. 2019. Code-Switching Among Adolescents in School Community-A Sociolinguistic Perspective. *教育學誌*, (41), 159-196. <https://www.airitilibrary.com/Article/Detail?DocID=20713126-201905-201906040011-201906040011-159-196>.

Cohn, Neil & Engelen, Jan & Schilperoord, Joost. 2019. The grammar of emoji? Constraints on communicative pictorial sequencing. *Cognitive Research: Principles and Implications*. 4. 10.1186/s41235-019-0177-0.

Crystal, David 2001. *Language and the Internet*. Cambridge University Press.

Ekman, Paul 2003. *Emotions Revealed: Recognizing Faces and Feelings to Improve Communication and Emotional Life*. New York: Times Books.

Emojipedia 2024. <https://emojipedia.org/>.

Grosz, Patrick Georg., Greenberg, Gabriel., Leon, Christian De & Kaiser, Elsi. 2023. A semantics of face emoji in discourse. *Linguist and Philos* 46, 905–957 (2023).

Haiba, Sabiina. 2016. KUIDAS ON NETIKEEL MUUTUNUD AASTATEL 2001–2008? Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus.

Hennoste, Tiit 2000. *Allkeeled. – Eesti keele allkeeled*. (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16.) Toim T. Hennoste. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 9–56.

Hennoste, Tiit 2003. *Eesti sotsiolektide seisund*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

- Herring, Susan. & Dainas, Ashley R. 2017. 'Nice picture comment!' Graphicons in Facebook comment threads. Paper presented at the proceedings of the 50th *Hawaii international conference on system sciences*, Hilton Waikoloa Village, HI, 4–7 January.
- Jack, Rachael., Garrod, Oliver., Yu, Hui., Caldara, Roberto & Schyns, Philippe. 2012. Facial expressions of emotion are not culturally universal. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 109 (19). 7241-4. 10.1073/pnas.1200155109.
- Jian-Zou & Xiaodong-Jiang 2022 = 邹, 健. & 江, 晓东 2022. 表情符号研究综述及展望——表情符号在营销领域的应用与启示. *外国经济与管理*, 2022, 44(4): 106-119.
- Labov, William 2001. *Principles of Linguistic Change*. Malden, MA: Blackwell Publishers, Inc. 2001.
- Lehtpuu, Kairit 2016. Teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalsed jooned. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.
- Li & He & Huo 2011= 李, 捷., 何, 自然., 霍, 永寿. 2011. 《语用学十二讲》·上海·华东师范大学出版社·2011年4月·129-135.
- Li, Da., Rzepka, Rafal., Ptaszynski, Michal. & Araki Kenji. 2020. HEMOS: A novel deep learning-based fine-grained humor detecting method for sentiment analysis of social media. *Information Processing & Management*, 57(6), 102290.
- Lin, Gang & An, Fangqi. 2014. The Diachronic Development and Adaptable Interpretation of Internet Language. *Modern Linguistics*. Vol.2 No.04(2014), Article ID:14435, 8 pages.
- Loog, Mai 1990. *Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat. – Slängist ja sõnaraamatust*.
- Loog, Mai 1991. *Esimene eesti slängisõnaraamat*. Tallinn.
- McCulloch, Gretchen & Gawne, Lauren 2018. "Emoji Grammar as Beat Gestures." In S. Wijeratne, E. Kiciman, H. Saggion, A. Sheth (Eds.), *Proceedings of the 1st International Workshop on Emoji Understanding and Applications in Social Media (Emoji2018)*.
- McCulloch, Gretchen & Gawne, Lauren 2019. Emoji as Digital Gestures. *La Trobe University & Lingthusiasm*. Volume 17 (2019), article 2.
- McCulloch, Gretchen. 2019. *Because Internet: Understanding the New Rules of Language*.
- Mets, Mari. 2010. Suhtlusvõrgustikud reaajas: võru kõnekeele varieerumine kahes Võrumaa külas. Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus.
- Miller, Hannah., Thebault-Spieker, Jacob., Chang, Shuo., Johnson, Isaac., Terveen, Loren. ja Hecht, Brent. 2016. "Blissfully happy" or "ready to fight": Varying Interpretations of Emoji. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*.
- Montgomery, Martin 1995. *An Introduction to Language and Society*. Routledge.

- Oja, Anni 2010. Sissevaateid internetisuhtluse. – *Oma Keel* nr 1 2010, lk 11-18.
- Peirce, Charles Sanders 1932. *Collected Papers of Charles Sanders Peirce, Volumes I and II: Principles of Philosophy and Elements of Logic*. Cambridge: Harvard University Press.
- Praakli, Kristiina 2022. Sissevaade noortekeele uurimisse Eestis. Üldist ja üksikasjalikku. – *Keel ja Kirjandus*, nr 11, 1014–1030.
- Praakli, Kristiina., Korkus, Mari-Liis., Mandel, Aive., Kaukonen, Elisabeth., Kängsepp, Annika., Aasa, Triin., Algvere, Kristel., Eriksoo, Helen., Mägi, Marion., Tomson, Getri. & Lindström, Liina. 2022. „Mis keeles ma räägin, I don't know“. Eesti sisuloojate inglise keele kasutusest YouTube'is. *Philologia Estonica Tallinnensis*.
- Prada, Marília., Rodrigues, David L., Garrido, Margarida V., Lopesa Diniz., Cavalheiro, Bernardo ja Gaspar, Rui. 2018. Motives, Frequency and Attitudes toward Emoji and Emoticon Use. *Telematics and Informatics*, 2018, 35(7) :1925-1934.
- R Core Team. 2020. R: A language and environment for statistical computing. Vienna, Austria: R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>. (24.08.2021).
- Siimut, Liisa Kai. 2023. Naer noorte netikeeles. Bakalaureusetöö, Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus.
- Sugiyama, Satomi. 2015. Kawaii meiru and Maroyaka Neko: Mobile Emoji for Relationship Maintenance and Aesthetic Expressions among Japanese Teens. *First Monday*, 2015, 20(10) .
- Zabrodskaja, Anastassia 2005. Keelekontakt ja kakskeelsus nüüdisaegse kontaktlingvistika poolt vaadatuna. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 51(2005), 148-169.
- Zhang 2019 = 张, 泰瑞. 2019 网络表情话语体系的建构探析[D]: [硕士学位论文]. 广州: 广州体育学院.
- Tagliamonte, Sali A. 2016. *Teen Talk: The Language of Adolescents*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- TeKE, “Teismeliste keel Eestis”, <https://sisu.ut.ee/teke>.
- Tender, Tõnu 1994. Eesti släng: olemus ja uurimislugu. – *Keel ja Kirjandus* nr 5, lk 293–297; nr 6, lk 346–355.
- Tigwell, Garreth. W. & Flatla, David. R. 2016. Oh that's what you meant!: Reducing emoji misunderstanding. *MobileHCI '16 Proceedings of the 18th International Conference on Human-Computer Interaction with Mobile Devices and Services Adjunct* (pp. 859-866). New York.
- Timm, Riho. 2019. INGLISE KEELENDID 6. KLASSI ÕPILASTE SOTSIAALMEEDIASUHTLUSES. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool Kirjastus.

Wang 2013 = 王, 雁冰 2013. 社会语言学视角下的青少年网络语言分析. *重庆理工大学学报 (社会科学)* 2013年第27卷第5期.

Wei 2017 = 魏, 清露. 2017. 从符号学论网络表情符号与对象的关系, 2017年第20卷, 第357期.

Vihman jt 2022 = Vihman, Virve-Anneli, Kristiina Praakli, Maarja-Liisa Pilvik & Mari-Liis Korkus 2022. Kas noored on inglise keelega „obsessed“? Millest räägivad korpusandmed? – *Philologia Estonica Tallinnensis*, nr 7, lk 292–322.

Yu, Gen-yuan 2001 = 于, 根元 2001. *中国网络语言词典*.

Summary. The use of smiling and laughing emojis and emoticons in Estonian teenagers' chat conversations

As linguistic innovators, teenagers play an important role in language development. However, very few studies have looked into the language of Estonian adolescents, including both online and spoken language. By looking into their language use, one can predict the future development trends of the Estonian language (Praakli 2022). This dissertation provides a new perspective on the online language of Estonian teenagers by exploring how they use smiling and laughing emojis and emoticons in their chat conversations. This study aims to explain what role the shape of the smiley's mouth (open vs. closed) plays in its usage and which factors influence the polarity of the most typical smileys. Based on these goals, I address the following research questions:

1. How does the usage of smiling (i.e., closed-mouth) emojis differ from the laughing (i.e., open-mouth) emojis in the chat conversations of Estonian teenagers?
2. How does the smiley's position in the sentence, mouth shape (open or closed), and the background of the participant (age and gender) relate to the polarity of the smiley?

Based on the first research question, I hypothesized that open-mouth emojis hold a more positive function than closed-mouth emojis.

This dissertation is divided into four chapters. In the theoretical background chapter, I provide an overview of youth language, Internet language, and earlier research investigating the usage and functions of emoticons and emojis, paving the way for the subsequent analysis. This is followed by the methods and materials chapter, in which I describe the corpus of this study along with the observed smileys. Under the results chapter, I present and analyze the collected data following the research questions. Finally, I interpret the results of the analysis in the concluding chapter.

The analysis uses data from the chat subcorpus of the Estonian teen language corpus (see Vihman et al. 2022), which is the latest and most complete corpus of Estonian teenagers' language data so far. The corpus contains nearly 60,000 words from 110 chat conversations. Most conversations take place on Facebook Messenger, while a small number of chats also comes from Discord. The dataset collected for this study involves a total of 35 participants (average age 14 years), of which 26 are girls and 9 are boys.

The observed smileys of this study can be divided into two major categories: (1) open-mouth, or laughing emojis, which include 😄 (U+1F603), 😂 (U+1F604), 😁 (U+1F601) and 😊

(U+1F606), and closed-mouth, or smiling emojis and emoticons, which include 😊 (U+1F642), 😏 (U+1F60A), 😌 (U+1F609) and :).

These seven emojis were selected as the research object since they are the most typical expressions without any modifications, such as the emoji with star eyes 🤩 (U+1F929). The emoticon :) was included in the study because sometimes it would automatically turn into an emoji. Moreover, it was included due to its variability, for it was used in three forms: :),:))) and :)).

The analysis is both quantitative and qualitative. A total of 210 different sentences were analyzed, each containing one of the previously listed emojis or emoticons. If several same smileys appeared in a sentence, they were not counted individually. In the dataset, each sentence was coded with the following features: the participants' age and gender; the context before and after the sentence, which helped with marking the smiley's polarity; the position of the smiley in the sentence (at the beginning, middle, end, or as a separate line); the smiley's mouth shape (open or closed); the smiley's polarity (negative or positive).

The results show that the smileys used by Estonian teenagers can be positive and negative. The smiley's mouth shape is an important factor affecting its polarity while the effect of other factors seemed insignificant. Laughing emojis mostly serve a positive function, while smiling emojis are usually associated with negative situations, especially the emoji 😊 (U+1F642) and the emoticons :), :) and :))). Overall, the findings confirmed the initial hypothesis. Additionally, the data also shows that most of the emojis and emoticons are located at the end of the sentence, sometimes also as separate messages; sentence-initial or -central positions, however, are very rare.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jiawen Hu,

- 1) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „NAERUNÄO KASUTUS TEISMELISTE TŠÄTISUHTLUSES: KINNINE VS. LAHTINE NAERATUS“, mille juhendajad on Mari Aigro ja Mari-Liis Korkus, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
- 2) annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
- 3) olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- 4) kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Jiawen Hu

27.05.2024